

معرفی پهنه ساختاری ارومیه- دختر

محمد حسن بازوبندی، دانشجوی دکتری پترولوژی دانشگاه آزاد، واحد تهران شمال
محمد علی آرین، عضو هیئت علمی دانشگاه آزاد، واحد تهران شمال
محمد هاشم امامی، عضو هیئت علمی دانشگاه آزاد، واحد اسلامشهر
غلامرضا تاجبخش، عضو هیئت علمی دانشگاه یزد

چکیده

بخش‌های مختلف ایران زمین از نظر ویژگی‌های زمین‌ساختی، الگوهای دگرشکلی، شرایط رسوب‌گذاری و فعالیت‌های ماگمایی بسیار ناهمگون و متفاوت‌اند و به پهنه‌های رسوبی - ساختاری گوناگون تقسیم شده‌اند. یکی از واحدهای مهم در این تقسیم‌بندی‌ها، زون ارومیه - دختر است. این کمر بند ولکانو - پلوتونیک به طول تقریبی ۱۷۰۰ کیلومتر و عرض ۱۰۰ کیلومتر در شمال شرق رشته‌کوه زاگرس و به موازات آن واقع شده است. زون مذکور از دیدگاه زمین‌شناسی عمومی و متالوژی دارای ویژگی‌های خاصی است. در مورد خاستگاه این کمان ماگمایی دو نظریه اصلی وجود دارد: الف) نظرات مربوط به پیدایش ریفت؛ ب) نظرات مربوط به فرورانش. نتایج این پژوهش هیچ‌یک از این دو نظریه را به طور کامل تأیید نمی‌کند.

کلیدواژه‌ها: زون ارومیه - دختر، پهنه‌های رسوبی - ساختاری ایران، فرورانش، ریفت، فلز زایی

۱. مقدمه

ایران را به چند حوضه رسوبی - ساختاری جداگانه تقسیم کرد. این تقسیم‌بندی، مبنای مطالعات پژوهشگران بعدی شد. هم‌زمان با افزایش اطلاعات و بررسی‌های علمی دقیق‌تر زمین‌شناسی، تقسیم‌بندی‌های جامع‌تر منطقه‌ای ارائه شد که از آن جمله می‌توان به تقسیم‌بندی نبوی (۱۳۵۵)، افتخارنژاد (۱۳۵۹)، بربریان (۱۹۸۱)، علوی (۱۹۹۱) و آقانباتی (۱۳۸۳) اشاره کرد. پهنه‌بندی حوضه‌های رسوبی - زمین‌ساختی بر پایه معیارهای متفاوت زیر انجام شده است:

- موقعیت پالئوژئوگرافی ایران زمین؛
- تحولات زمین‌ساختی از قبیل شدت و سازوکار چین‌خوردگی‌ها، فعالیت‌های ماگمایی، فرایندهای دگرگونی و...؛
- شرایط حاکم بر حوضه‌های رسوبی گذشته،

مطالعات زمین‌شناختی ایران زمین حکایت از آن دارد که در زمان‌ها و مکان‌های مختلف در این پهنه سرزمینی، بر اثر فرایندهای درونی و بیرونی، پیامدهای متفاوتی ثبت شده است. ناهمسانی رسوبی و زمین‌ساختی به حدی است که بیان ویژگی‌های یکسان را برای بسیاری از مناطق ایران ناممکن کرده و نمی‌توان برای کل پهنه ایران زمین یک الگوی ساختاری مناسب با تحولات زمین‌ساختی، شرایط رسوبی و چین‌خوردگی در دوره‌های مختلف زمین‌شناسی ارائه داد. بر این اساس، از گذشته، تقسیم ایران زمین به پهنه‌های رسوبی - ساختاری گوناگون مورد توجه بوده است. نخستین بار اشتوکلین (۱۹۶۸) با توجه به پیچیدگی‌های ساختاری و شرایط متفاوت رسوبی،